

TÜRKİYE YENİ ÜNİVERSİTELERİNE KAVUŞURKEN: TÜRKİYE'DE YENİ ÜNİVERSİTELER VE KURULUŞ GEREKÇELERİ

Öğr. Gör. Dr. Sultan Kavilli Arap

Adnan Menderes Üniversitesi

Aydın Meslek Yüksekokulu

Özet

Türkiye’de üniversitelere ilişkin gelişmeler, özellikle de yeni üniversitelerin kuruluşu hep ilgi çeken bir konu olmuş, yöre halkı, siyasiler ve akademisyenler tarafından konu üzerinde önemle durulmuştur. Bu makalede 2008 yılında kurulan dokuz devlet üniversitesi ile birlikte her ilde var edilen üniversitelerin hangi ölçütlere göre kurulduğunu tespit etmek amacıyla devlet üniversiteleri temel alınarak çözümleme yapılmıştır. Bu çözümlemede üniversite yasaları, üniversitelerin kuruluş yasaları, ilgili meclis tutanakları ve konuya ilişkin hazırlanan raporlar incelenerek eşgüdümlü ve planlı bir siyasal ve yönetsel tavrın var olup olmadığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda yeni üniversitelerin açılmasında iki temel etkinin olduğu görülmektedir. Çalışmada bu etkiler, üniversitelerin kuruluş yeri seçiminin yerel ekonomik kalkınmaya olması beklenen etki ile siyasetin üniversitelerin kuruluş kararlarına etkisi olarak sınıflandırılmıştır. Ayrıca, yeni üniversitelerin kuruluşuna ilişkin olumlu ve olumsuz görüşler de karşılaştırmalı olarak ele alınarak genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite, Yükseköğretim Kurulu, üniversitelerin kuruluş yeri seçimi, Humboldt, multiversite.

Turkey Meets its New Universities: New Universities in Turkey and the Rationale Behind the their Foundation

Abstract

The developments related to the universities in Turkey; especially, the foundation of new universities have always been an attractive subject; therefore, local folk, politicians and academicians have focused on the subject. In this article, an analysis has been done on the basis of state universities, in order to determine the foundation criteria of nine state universities established in 2008 and the other universities established in each city. In this analysis, it has been aimed to present whether there is a coordinated and planned political and administrative attitude by examining university laws, foundation laws of universities, related parliamentary records and reports prepared regarding this subject. At this point it is seen that there are two main impacts on the foundation of new universities. In the study, these impacts are classified as the choice of foundation location of a university on economical and regional development and political impact on location of the new universities. A general evaluation is also made by comparatively taking the positive and negative views about the foundation of new universities into consideration.

Keywords: University, Turkish Council of Higher Education, locational choice for universities, Humboldt’s Reforms, multiversity.

Türkiye Yeni Üniversitelerine Kavuşurken: Türkiye’de Yeni Üniversiteler ve Kuruluş Gerekçeleri*

Giriş

Eğitim, çağdaş yaşamın en önemli kurumlarından birisidir. Eğitim-öğretim kurumlarının en üst halkası olan üniversitelerin eğitimde ve toplumsal yaşamda ayrı bir önemi bulunmaktadır. Üniversite kavramı, dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemine dikkat çekilen, farklı bakış açılarından uzun yıllardır tartışılan bir kavram olma özelliğini korumaktadır. Süreç içerisinde yapılan tartışmalar dünyadaki gelişmelere koşut olarak yön değiştirse de, konuya verilen önemde herhangi bir azalma olmamıştır. Konunun önemsenmesinin temelinde kuruluşundan günümüze üniversite kurumunun toplumsal yaşamın gelişimine etkilerinin ve bu kurumdan olan sosyo-ekonomik beklentilerin düzeyinin yüksek olması yatmaktadır. Türkiye’de her ile bir üniversite kazandırılmaya ilişkin sürdürülen yoğun çalışmalar hedefine ulaşmış ve 2006-2008 aralığında arka arkaya kurulan 41 devlet üniversitesi ile artık Türkiye’nin her ilinde bir üniversite var edilmiştir.

Bu çalışma uzun yıllardır Türkiye’de tartışma konusu olan üniversite kurulmasında izlenen yollara ilişkin yaklaşımları değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada betimleme yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama tekniği olarak literatür taraması tekniğinden yararlanılmıştır. Konu ile ilgili

* Bu çalışma doktora tezi olarak hazırlanan “Türkiye’de Üniversitelere İlişkin Politikalar ve Üniversitelerin Kuruluş Yeri Seçimi” başlıklı araştırmadan yararlanılarak hazırlanmıştır.

kitaplar, makaleler, hukuksal metinler ve arşiv belgeleri taranmıştır. Bu kapsamda beş yıllık kalkınma planları, yıllık programlar, çok sayıda üniversitenin kuruluşuna ilişkin çıkarılan yasalar ve bu yasaların tartışıldığı meclis tutanakları, üniversite kuruluşuna ilişkin hazırlanan raporlar ulaşılabildiği ölçüde incelenmiştir. Özellikle üniversite sayılarının artmaya başladığı planlı döneme geçiş sonrası detaylı olarak taranmıştır. Çalışma Cumhuriyet dönemi ile sınırlandırılmış olup, sadece devlet üniversiteleri incelenmiştir. Bu sınırlamanın temel gerekçesi, ülkemizde kurulan vakıf üniversitelerinin daha çok özel üniversite gibi işlemesi ve üniversitelerinin yurt sathına yayılması gibi bir hedefinin bulunmamasıdır. Dolayısıyla, Türkiye’deki üniversite kurma politikalarının devlet üniversiteleri ekseninde oluşturulduğu görülmektedir.

Çalışmada yeni üniversitelerin kuruluşuna ilişkin var olan sorunlara çözüm bulma konusunda ileride atılacak adımlara bir temel oluşturma hedefiyle durum tespiti yapılmaktadır. Türkiye’de üniversite sayısı artırılırken bugüne kadar nicelik olarak az ve nitelik olarak yetersiz bir planlama yaklaşımı sergilenmiştir. Bununla birlikte yapılan araştırmalara, hazırlanan raporlara ve beş yıllık kalkınma planlarında yer alan tespit ve hedeflere de uyulmamaktadır. Günümüzde yaşanan sorunların büyük bir kısmı da bu nedenle yaşanmakta olup, bundan sonra kurulacak üniversitelere yönelik bir plan ve program doğrultusunda davranılması gerektiği yaklaşımının yaratacağı kazanımlara yönelik bir farkındalık yaratılması açısından önem taşımaktadır.

Üç bölümden oluşturulan çalışmanın birinci bölümde üniversitelerin dünyadaki ve Türkiye’deki tarihsel gelişimi kısaca incelenmiştir. İkinci bölümde Türkiye’de üniversite kurulma kararlarına etki eden unsurlar sınıflandırılarak açıklanmıştır. Üçüncü bölümde üniversite kuruluş kararlarına ilişkin olumlu ve olumsuz yaklaşımlar ele alınmıştır. Sonuç kısmında ise, çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

1. Üniversitelerin Gelişimi

Türkiye’de üniversitelerin kuruluş süreçlerini doğru algılayabilmek için üniversitelerin tarihsel gelişimini incelemek gerekmektedir. Üniversiteler tarihsel gelişimi içerisinde üç başlık altında sınıflandırılmakta ve Türkiye’deki gelişim de bu sınıflandırmaya koşut olan bir gelişim seyri izlemektedir. Bu gelişim seyrinin günümüzde yeni üniversite kurulma kararlarına etkilerinin olup olmadığına ilişkin bir değerlendirme, ancak bu tür bir sınıflandırma yapıldıktan sonra irdelenebilecektir.

1.1. Dünyada Üniversitelerin Tarihsel Gelişimi

Yüzyıllar önce Batı Avrupa’da sıradan bir katedral okulu olarak hayata adım atan üniversiteler, zamanla gelişmiş ve kapsayıcı bir alan oluşturmuştur (Kılıçbay, 1999: 11). Üniversite kurumunun 900 yıllık tarihi içindeki gelişimi tarihsel olarak üç farklı üniversite yapısının ortaya çıkışı ve birbirine dönüşümü üzerinde durularak tanımlanmaktadır. Bu üç aşama: 1-Ortaçağın Kilise Merkezli Üniversitesi, 2-Ulus devletler dünyasının üniversitesi (Humbolt Üniversitesi) ve 3- Bilgi toplumu Üniversitesi (Multiversite, Girişimci Üniversite) biçiminde sınıflandırılmaktadır (Tekeli, 2003: 128; Türel, 2004: 153-154).

Bunlardan kilise merkezli üniversite, 12-15. yüzyıllarda öğrenci ya da öğretmen loncaları olarak biçimlenen kurumlar (Tekeli, 2003: 129) olarak tanımlanmaktadır. Bu kurumlarda belirlenmiş bir programa göre eğitim yapılmakta ve bilimsel, siyasal ve teolojik bilgiler aktarılmaktadır. Bir yandan dini otoriteyi temsil eden Papalık, diğer yandan sivil otoriteyi temsil eden Kutsal Roma İmparatorluğu olmak üzere, iki güç odağının etkisi altındaki bir ortamda Bologna ve Paris’te doğduğu belirtilen üniversitenin üzerindeki kilise etkisi 16. yüzyıldan itibaren azalarak yerini devletin etkisine bırakmaya başlamıştır. Hazırlanan programlar ruhban sınıfını eğitmekten çok, kamu yöneticilerini yetiştirmeye yönelik olarak düzenlenmeye başlamıştır (Gürüz vd., 1994: 57-58). 17. yüzyıla gelindiğinde, üniversite öğrenciliği neredeyse asillerin ve zenginlerin çocuklarına has bir ayrıcalık haline gelmiştir. Üniversitenin toplumun her kesimine açılarak, kişilerin yeteneklerine göre toplumda yükselmelerinin aracı haline gelmesinin felsefi temelleri ise, 19. yüzyıl başlarında atılmıştır (Gürüz, 2001: 77).

18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyıl başlarında birçok Kıta Avrupası üniversitesi, Napoleon tarafından kapatılmıştır. Fransız üniversiteleri devletin bir organı haline getirilmiş ve üniversitelerin amacı, merkezi hükümetin ideolojisi doğrultusunda elit kadrolar yetiştirmek olarak tanımlanmıştır. Böylece, Avrupa’nın üniversite sistemi, ülkelerin milli yükseköğretim sistemleri olarak biçimlenmeye başlamıştır. Ancak, zamanla Fransa’nın etkisindeki bu gelişmeye karşı Prusya’da entelektüel tepkiler ortaya çıkmıştır (Gürüz vd., 1994: 61-62; Gürüz, 2001: 78-79). Prusya Kralı 3. Frederick William Von Humbolt’u, eğitim sistemini yeniden düzenlemek üzere Prusya Eğitim Dairesi Başkanlığı’na atamıştır. Humbolt bu görevi yerine getirirken, aynı zamanda Berlin Üniversitesi’nin (günümüzdeki Humboldt Üniversitesi) kurulması çalışmalarını yürütmüştür (Wertz, 1993: 6). Humbolt daha sonra kendi adıyla anılacak olan bir sistemi yerleştirmiş olup, bu sistemin temel

ilkeleri şöyle sıralanmıştır (Sertlek, 1995: 246; Bozkurt vd., 1998: 247; Terzioğlu, 2002: 306):

1- Üniversite, tüm bilim alanlarındaki eğitim-öğretimin, araştırma faaliyetleri ile birlikte ve bir bütünlük içinde yürütüldüğü bir kurumdur.

2- Üniversitenin mesleki ve teknik yüksekokuldan farklı olarak temel işlevi, herhangi bir mesleğe yönelik olmaksızın eğitim-öğretim ve araştırma yapmaktır.

3- Üniversitenin sahibi devlet değil millettir; devletin görevi öğretim üyelerini atamak, maaşlarını ödemek ve çalışmalarını için gerekli özgürlük ortamını oluşturmaktır. Öğretim üyeleri ve öğrenciler dini veya siyasi hiçbir etki altında kalmadan özgürce araştırma ve eğitim yapabilmelidirler.

Böylece, bilimsel bilgi üretimini ve ücretsiz ve evrensel eğitim ilkesini (“Wilhelm von Humboldt”, 2007: 6) merkeze alan modern üniversite, Fransız Devrimi’nin ve Napoleon Savaşlarının etkisiyle Almanya’da doğmuştur. Fransa’da ise bu gelişmeler Napoleon’un 1806’da çıkardığı Üniversite Kanunu ile üniversiteleri kapatıp yerine elit yükseköğretim kurumlarının kurulmasıyla gerçekleşmiştir (Tekeli, 2003: 130; Timur, 2000: 65). Ancak Fransa’da kurulan bu üniversite tipinden daha çok Almanya’da kurulan üniversite tipi modern üniversitenin kaynağı olarak değerlendirilmektedir (Timur, 2000: 64-66). Humbolt modeli ile birlikte, araştırma alt yapısının oluşturulması için profesörlerin yönetiminde uzmanlaşmış kürsüler ya da enstitüler kurulmuştur. Bu üniversiteyi biçimlendiren iki olgudan biri üniversite dışında gerçekleşmeye başlayan bilim devrimi iken, öteki ulus devletlerin doğmuş olması ve ulusçuluğun gelişmesi olarak tanımlanmaktadır. Modelde, üniversitenin bilimsel ve örgütsel otonomiye sahip olması ve yalnızca finansal denetime tabi tutulması, kurullar eliyle yönetilmesi ve eşitler arasında birinci olarak görülen rektörün bir yıllığına üniversite profesörleri tarafından seçilmesi; profesörlere iş güvencesi veren “tenür” sistemlerinin geliştirilmesi; üniversitenin, fırsat eşitliği kapsamında toplumun tüm kesimlerine açık olması ve devlet tarafından finanse edilmesi öngörülmüştür (Tekeli, 2003: 130-131).

Üniversite yönetiminin kurumsal bir yapı kazanmasının kökenlerinin Humbolt’un fikirlerine dayandığı ve kurduğu üniversite sisteminde yer alan araştırma ve öğretimin birliği ilkesinin günümüz üniversitesini kalıcı bir şekilde etkilediği belirtilmektedir. Kusursuz ve devrimsel (Wertz, 1993: 1) olarak tanımlanan Humbolt modeli, bazı ilkeleri ütöpik bulunarak bugüne kadar bütünüyle hiçbir ülkede kurulmamıştır (Terzioğlu, 2002: 310).

20. yüzyılın ilk yarısında Humbolt tipi üniversite sistemi tekrar ele alınarak üniversite anlayışının yeniden biçimlenmesine (Janne, 1973: 9) çalışılmış, ancak İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Alman üniversiteleri bilim

alanındaki öncülüklerini Amerikan üniversitelerine devretmiş; yeni üniversite tipi, klasik fildişi kulelerde yürütülen akademik yaşamın, Humboldt modelinin, Land Grant Üniversiteleri'nin¹ ve teknik okulların bir sentezi biçiminde tanımlanmıştır (Martin/Etzkowitz, 2000: 13; Viale/Etzkowitz, 2005: 19). Bu dönemde üniversite artık bilgiye değil aksiyona dönük hale gelmiştir (Janne, 1973:12).

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ABD'de yaygınlaşmaya başlayan (Krücken vd., 2007: 7) bu üniversitelerin temel iki özelliğe sahip olduğu belirtilmektedir. Bunlar: 1-Temel bilimsel ve uygulamalı araştırmalar ile “toplum” hizmetlerinin, üniversitenin temel işlevleri arasına girmesi, 2-Mesleki öğretimin önem kazanması ve üniversitenin işlevlerinin yürütülmesi için kamu ve özel kaynaklardan giderek artan miktarlarda harcama yapılmasına başlanması olarak sınıflandırılmaktadır (Gürüz vd., 1994: 64-66). Yükseköğretimin kitleselleşerek her bireye öğretim hakkının verilmesi (Krücken vd., 2007: 7) de bu dönemin gelişmelerinden biri olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemle birlikte kürsüler yerini daha esnek olan bölümlere bırakmıştır (Tekeli, 2003: 128). Girişimci üniversite, beşeri kaynak oluşumu ve araştırma gibi geleneksel akademik işlevlerin yanı sıra, üçüncü işlev olarak, teknoloji transferi, yenilik, ekonomi ve topluma katkıda bulunmayı da üniversitenin görevleri arasında tanımlamaktadır (Martin/Etzkowitz, 2000: 28).

Bu üniversite dış dünyanın taleplerine piyasanın isteklerine uyum sağlamak hedefiyle, öğretim, araştırma yapma ve topluma hizmet sunma işlevlerini yüklenen organizasyonlar topluluğu haline gelmiştir. Bu yeni oluşum “multiversite”, bir diğer ifade ile “girişimci üniversite” olarak adlandırılmakta olup, araştırmanın ve eğitimin içeriği değişmiştir. Artık “bilim için bilim” değil, pratik sorunların çözümü için öğretim ve araştırma yapılmaktadır (Tekeli, 2003: 132). Otonomisinin güçlendirilebilmesi için hükümet bütçesine olan “bağımlılığının azaltılması” gerektiği (Martin/Etzkowitz, 2000: 30) ifade edilen bu üniversite modelinde bütçe, tahsis edilen kamu kaynakları, kurumun yarattığı kaynaklar ve öğrencilerden alınan öğrenim ücretleri ile birleştirilerek üniversite tarafından yapılmaktadır (Gürüz, 2001: 281).

¹ Amerikan Land-Grant tipi eyalet üniversitesi, “1862 ve 1890 yıllarında kabul edilen Morrill kanunları uyarınca federal yardımdan faydalanan yüksek öğretim kurumları”dır (Brown/Thornton, 1965: 7). Daha çok kampus sistemi olarak kurgulanmıştır. Amaç, geniş kitlelere yükseköğretim imkanı sağlamak, yöre ihtiyaçlarına çözüm getirmeye yönelik araştırmalar yapmak, yöre kalkınmasına katkıda bulunmaktır (Korkut, 2002: 223).

Üniversite piyasa güçlerinin etkisi altında şekillenen bir organizasyonlar topluluğu haline gelmiştir. Rektör ise artık daha uzun süreli olarak seçilen/atanan, lider niteliği ön plana çıkan, kısmen kollegial kısmen toplam kalite anlayışında girişimci bir konumdadır. Multiversite başlangıçta öğrenci sayısının azlığı nedeniyle elitist bir tablo çizmişse de günümüzde artık kitle eğitimi yapılmaktadır. Bu dönüşüm dünyanın sanayi toplumundan bilgi toplumuna, Fordist üretimden esnek üretime (Tekeli, 2003: 128, 132-133) geçiş ile yakından ilgili olup, “üniversite yönetiminden” “üniversite yönetişimine” (Şahin/Erşen, 2008: 189) geçiş olarak dünyanın ekonomik ve siyasal değişimleri ile benzer bir gelişim süreci izlemektedir.

Devlet artık üniversite hizmetlerinin sağlayıcısı olmaktan çok düzenleyicisi olma işlevini üstlenmeye doğru bir eğilim sergilerken, bunun doğal sonucu olarak üniversiteler de mali sorunlarını gidermek için ihtiyaçlarını “kullanan öder ilkesi” gereği sağlanan eğitim için öğrencilerden ve girişimci üniversite olmanın gereği olarak üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde piyasaya yönelik bilim üretimi karşılığı piyasadan karşılamaya başlamıştır (Kavili Arap, 2007: 284). Bu dönemde uluslararası geçerliliği ve saygınlığı olan diploma önemini yitirmeye başlamış, gelişen teknolojinin ve yaşanan değişimin hızına yetişebilmek için ömür boyu öğretim kavramı ön plana çıkmıştır (Tekeli, 2003: 133-134).

Artık üniversitelerdeki bilimsel çalışmalarda hangi soruların peşine düşüleceğini, hangi problemlerin inceleneceğini, ne tür çözümler aranacağını ve ne tip sonuçlar çıkarılması gerektiği (Ansal, 1995: 190-191) bu yaklaşımla belirlenir olmuştur. Bu dönemle birlikte ileri sürülen önemli tezlerden birisi, bilimle teknolojinin giderek aynı şey haline geldiğidir. Bu görüşün temel dayanağı, bilimin maddi üretim için kullanılacağı, bunun dışında bir bilimsel faaliyetin anlamsız olduğu şeklinde ele alınmaktadır (Sertlek, 1995: 242).

1.2. Türkiye’de Üniversitelerin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de üniversitenin tarihsel gelişimine bakıldığında sırasıyla Fransa, Almanya, Avusturya ve ABD’nin etkili olduğu görülmektedir. Üniversite kavramı temel olarak Cumhuriyet öncesi ve sonrası olmak üzere iki dönem halinde ele alınmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nun üniversitesi olan, 1845 tarihinde ortaya çıkan ve “bilim yurdu” anlamına gelen darülfünun (Timur, 2000: 81; Koçer, 1987) ilk olarak 1863’te açılabilmiştir (Akyüz, 2006: 168).

Defalarca açılıp kapanan darülfünun² 1923'ten 1932'ye kadar geçen süre içinde de varlığını sürdürmüş, daha sonra Cumhuriyet yönetim ve ilkelerine ayak uyduramadığı belirtilerek 1933'de 2252 sayılı Yasa'yla kapatılmış ve yerine Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı İstanbul Üniversitesi kurulmuştur (Tanilli, 1991: 379-380).

Cumhuriyet öncesi dönemde Fransız etkisi zamanla yerini Alman etkisine bırakmıştır. Fransız dili ve kültürünün, 19. yüzyıldan 20. yüzyılın ortalarına kadar etkili olduğu³ belirtilmektedir. Fransız öğretmenler Birinci Dünya Savaşı sonrasında darülfünunda görev yapmaya devam ettiği belirtilmektedir. Avusturya ve Almanya etkisi ise, aynı dönemde tıp okullarının gelişmesinde görülmüştür (Widmann, 2000: 57-59).

Üniversite sözcüğü ülkemizde ilk kez 1933 yılında yapılan hukuksal düzenleme ile birlikte kullanılmıştır. Bu dönemde üniversite özerk değildir (Ataunal, 1993:40; Hatiboğlu, 2000: 114; İnönü, 2005). Bu reform ile Humboldt modeli bir üniversite kurulmak istenmiştir (Tekeli, 2003: 138). Nedenler birisi, 1933 yılı başında Nazi baskısı nedeniyle Almanya'dan gelen 40 kadar bilim adamının İstanbul Üniversitesi'nde göreve başlamalarıdır (Hatiboğlu, 1995: 97-101; İnönü, 2005).

Üniversitelere ilişkin ikinci köklü değişiklik 1946 tarihli 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu'dur. Yasa'da üniversiteler "Yüksek araştırma ve öğretim birlikleri" olarak tanımlanmıştır. Bu yasa ile üniversitelerin bilimsel ve yönetsel anlamda özerkliği yeniden getirilmiş, tüzel kişiliği tanınmıştır. Ancak tam bir yönetsel özerklik söz konusu olmamıştır (Gök, 1998: 76; Ortaylı, 2001: 79).

1960'da çıkarılan 114 sayılı Yasa ile 147 öğretim üyesi ve yardımcısı tasfiye edilmiş, dört öğretim üyesi başka üniversitelere sürgüne gönderilmiştir (Hatiboğlu, 2000: 225-226; Arslan, 2004: 350). Aynı yıl çıkarılan 115 sayılı Yasa ile 4936 sayılı Yasa'nın 40 maddesinde değişiklik yapılmış, üç geçici madde eklenmiştir. Özerklik geniş bir tanımlamayla Anayasaya girmiş, bilimsel ve yönetsel özerkliğe yeni bir biçim kazandırılmıştır. MEB'nin üniversitelerin başı olması hükmü kaldırılarak yetkileri üniversitelere ve Üniversiteler Arası Kurul (ÜAK)'a devredilmiştir (Hatiboğlu, 2000: 196-197; Gök, 1998: 76; Arslan, 2004: 325,326).

1973 yılında çıkarılan 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ile üniversite tanımında ağırlık öğretime, öğretimin hedefi de "milli" değerlere yönelmeye

2 1863 Darülfünun, 1870 Darülfünun-u Osmani, 1874 Darülfünun-u Sultani, 1900 Darülfünun-u Şahane ve 1919 Darülfünun-u Osmani (bkz.: Hatiboğlu, 2000; Timur, 2000; Widmann, 2000; Yıldırım, 1998).

3 Mekteb-i Mülkiye başından itibaren Fransa ekolündendir (Widmann,2000).

başlamıştır. Yasanın denetim işlevini ise radikal bir yenilik olan Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) ile ilgili hükümler oluşturmuştur (Timur, 2000:291-293). Bu Yasa ile üniversiteler üzerinde denetimi sağlamak üzere ayrıca Üniversite Denetleme Kurulu (ÜDK), kurulmuştur (Gök, 1998: 77-78). Üniversitelerin özerkliğinin zedelendiği (Tanilli, 1991: 380) bir düzenleme olarak belirtilen bu süreç, bir üniversitenin başvurusu üzerine, Kanun’un YÖK ile ilgili maddesinin, Anayasa Mahkemesi’nin kararı ile 1975 yılında kaldırılmasıyla sonuçlanmıştır (Doğramacı, 2000).

1750 sayılı Yasa’nın önemli bir özelliği, yeni üniversite ve fakültelerin kurulmasına ilişkin düzenleme yapılmış olmasıdır. Yasa’nın yedinci bölümü “Yeni Üniversiteler, Fakülteler ve Bunlara Yardım” başlıklı olup, 43. madde de üniversitelerin ve bir üniversiteye bağlı olmadan açılacak fakültelerin kuruluş kanunlarında aksi hüküm bulunmadıkça, bu kanun esaslarına göre kurulacağı belirtilmiştir. Ayrıca bir üniversiteye bağlı olarak fakülte ve yüksekokul gibi birimlerin açılmasının ise senatonun teklifi ve MEB’in onayı ile gerçekleşeceği belirtilmiştir. Bu çerçevede bir fakültenin faaliyete geçmesi için eklenen koşul en az yedi öğretim üyesinin en az iki yıllığına görevlendirilmesi olmuştur (1750 SK, md. 44).

1981 tarihinde çıkarılan 2547 sayılı “Yükseköğretim Kanunu”ndan önce, Türkiye’de yükseköğretim sistemi MEB’e bağlı akademiler, bir kısmı diğer bakanlıklara, çoğu MEB’e bağlı iki yıllık MYO ile konservatuvarlar, MEB’e bağlı üç yıllık eğitim enstitüleri, mektupla öğretim yapan YAYKUR’dan oluşmaktadır (“YÖK Hakkında”, 2004). 2547 sayılı Yasa ile bu kurumların hepsi bir çatı altında toplanmıştır. Abadoğlu ve Ersoy’a göre (1995: 334-335) 2547 sayılı Yasa, 1973’te üniversitelere yönelik yapılan düzenlemelerin yol açtığı “sorun”lara çözüm getirmek iddiasıyla ortaya çıkmıştır. Bu yasa ile üniversiteler YÖK’ün merkezi otoritesine bağlanmış (Gök, 1998: 79), YÖK, ÜAK ve YDK atama ile gelen kurullar olarak oluşturulmuşlardır. Üniversitelerde eğitim-öğretim, bilim-araştırmanın önüne geçmiştir. Ayrıca, 1961 Anayasası ile üniversitelere verilen Anayasa Mahkemesi’nde dava açma yetkisi, 1982 Anayasası ve 2547 sayılı Yasa ile kaldırılmıştır (Hatiboğlu, 2000: 348-350).

İlk kez 1750 sayılı Yasa’da yer alan üniversite kuruluşuna ilişkin düzenlemeler 1983’te çıkarılan 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu’nda (md.3) yer almış, bir üniversite açılırken hangi bölümlerin bulunması gerektiği tespit edilmiştir. Buna göre, birisi fen, edebiyat ya da fen-edebiyat olmak üzere en az üç fakülte bulunması koşul olarak konulmuştur. Ancak 2008 yılında Yasa’nın üçüncü maddesinde yapılan bir değişiklikle fen, edebiyat ya da fen-edebiyat fakültesinin bir üniversitenin açılabilmesi için bulunması gereken üç fakülteden birisi olma koşulu kaldırılmıştır.

Türkiye’de üniversitelerin tarihsel gelişimi genel hatlarıyla değerlendirildiğinde, Cumhuriyet döneminde üniversitenin gelişiminde Alman ve ABD etkisinin varlığı görülmektedir. Bu etkiler “Humbolt modeli” ve “girişimci üniversite modeli” olarak tanımlanan modellerin özelliklerini taşımaktadır. Bunlardan “Humbolt modeli”nin bazı unsurları ütopyik bulunsada da 1933 üniversite reformundan itibaren yerleştirilmeye çalışılmıştır. 4936 ve 1750 sayılı yasalar da bu modele bağlı çerçeve yasalar olarak değerlendirilmektedir. Girişimci üniversite modelinin ise, 1950’lerde kurulan bölge üniversitelerine Amerikan bilim adamlarının sık sık çağırılmasıyla (Widmann, 2000: 59) temelleri atılmaya, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile birlikte uygulamaları netleşmeye başlamıştır (Tekeli, 2003: 138; Türel, 2004:164). Sürecin devamında “Girişimci üniversite”nin temel unsurlarından olan kitle eğitimi sağlamak amacıyla üniversite sayısı hızla artırılmıştır. Türkiye’de üniversite sisteminin ABD’dekine benzer biçimde “şirket” gibi çalışmasını, “modern işletmecilik teknikleri” ile yönetilmesini, yeni liberal anlayışı benimsenmesini isteyen çevrelerde üniversite reformunun ana eğilimi olarak özel girişimi ön plana alan, kamu müdahalesini kaynak sağlamak, kimi düşünceleri sınırlamak ve gerektiğinde tasfiye yapmakla sınırlayan Amerikan modelin Türkiye koşullarına aktarılması öne çıkarılmıştır (Timur, 2000: 351-353, 366).

2. Üniversitelerin Kurulma Ölçütleri

Ülkemizde yeni üniversitelerin kurulması ve kuruluş yeri seçimine ilişkin değerlendirme yapabilme ve bu konuya ilişkin sorunlara çözüm üretebilmek amacıyla, Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze kadar kurulan üniversitelerin temel kuruluş gerekçelerini incelemek yararlı olacaktır. 1950’li yıllarda sayıları artırılmaya başlanan devlet üniversitelerinin sayı artışlarına ilişkin dönüm noktaları 1973-1975 dönemi, 1982, 1992, 2006-2008 dönemi olarak sınıflandırılabilir. Bu dönemlerdeki gelişmeler incelendiğinde ülkemizde üniversite kurulmasının başlıca iki gerekçeye dayandırıldığı görülmektedir. Bu gerekçeler; ekonomik ve politik gerekçeler olarak ele alınabilir.

2.1. Ekonomik Etki: Ekonomik Gelişme İşlevi ve Bölgesel Farklılıkları Azaltmaya Yönelik Beklenen Katkı

Cumhuriyet’in kuruluşundan, özellikle de üniversite sayısının çoğalmaya başladığı 1950’li yıllardan bu yana, yeni üniversitelerin kurulmasına ilişkin önemli hedeflerden birisi; ülkedeki bölgesel eşitsizlikleri gidermeye yönelik olarak üniversitelerin yurt sathına eşit yayılmasının sağlanması çabası olmuştur. Buradaki temel yaklaşım bir yandan hemen her bölgeye eğitimin

götürülebilmesi, diğer yandan ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan bölgenin hareketlenmesini sağlamak ve böylece ülkedeki bölgesel eşitsizlikleri gidermeye katkı yapmaktır.

Bu yaklaşımla birlikte üniversitelerin yalnızca yükseköğrenim kurumları olduklarına ilişkin yaygın algı yerini gittikçe ekonomik büyümenin ve kalkınmanın önemli motor gücü olabilecekleri düşüncesine bırakmaya başlamıştır. Üniversitelerin yalnızca kültür üretici bir kurum olmadığı, aynı zamanda bölge için gelir yaratan ve dağıtan bir kurum olduğu sıkça ifade edilmektedir. Üniversitenin bir bölge için endüstriyel ya da altyapısal yatırımlarla eş derecede önemli kalkınma faktörü olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca, artan biçimde, yerel ekonomiye, istihdam yaratarak ve gelir kazandırarak katkıda bulunan, kentin bütünsel bir parçası, emek piyasasının niteliksel yapısını etkileyen bireyler ve girişimciler için cazibe merkezi işlevi gören, kamusal olanakların bölgesel ağı olarak düşünülmektedir. Bu ağ içinde üniversiteler iş olanağı yaratmayı teşvik etmekte, sosyo-kültürel hareketliliğe ve yaşam kalitesine katkıda bulunmakta ve genç nüfusun bölgeden göçünü önlemeyi amaçlamaktadır (Huggins/Cooke, 1997: 325; Ricci, 1997: 319). Diğer yandan günümüzde üniversite yatırımını kamusal bir hizmet olmaktan çıkarıp, özel sektöre yöneltmeye eğilimli bir yaklaşım da söz konusudur. Bu çerçevede yapılması planlanan yasal değişiklikler sonucu özel sektörün üniversite kurma yolunda karşı karşıya olduğu engellerin ortadan kaldırılması da hedeflenmektedir.

Üniversitenin ekonomik işlevi doğrudan ve dolaylı katkılar biçiminde şekillenmektedir. Üniversitenin yerel ekonomiye doğrudan katkıları, üniversitenin istihdam yaratması; dolaylı katkıları ise, üniversitenin, çalışanlarının ve öğrencilerin yerel ekonomiyi oluşturan unsurlardan mal ve hizmet talebinde bulunmaları olarak sıralanabilir. Üniversitenin ekonomik işlevinin yanı sıra, sosyal gelişme hedeflerinden biri olan bölgelerarası farklılıkları da azaltacağı, bu hizmetin ülkenin az gelişmiş bölgelerinde gerçekleştirilmesi ile düşük gelirli grubun eğitim ve kültür düzeyinin yükseleceği görüşü de dillendirilmektedir. İstanbul Ticaret Odası tarafından konuya ilişkin yapılan bir araştırmada “bölgelerarası gelişme farklılıklarının ortadan kaldırılmasında üniversitelere düşen görevler” sorusuna denekler tarafından; eşit ve kaliteli eğitim vermek, halkı anlamak ve yol göstermek, projeler üretmek, bölgenin özelliklerini ortaya koyacak araştırmalar yapmak, toplumsal gelişmeye önem vermek, bölgenin sorunlarına çözüm aramak biçiminde cevaplar verilmiştir. Diğer yandan ankette yüzde 1.7 gibi çok küçük bir orana sahip olmakla birlikte üniversitelere görev düşmeyeceğini ifade edenler de yer almıştır (Özaslan vd., 1998: 17,73).

Üniversitelerin Anadolu'nun farklı illerine yayılmasının gerekli olduğu düşüncesi Cumhuriyetin ilk dönemlerinde de ifade edilen bir düşünce ve politika olmuştur. Atatürk, 1 Kasım 1937'de TBMM'nin açılışında yaptığı bir konuşmada eğitim konusunda Türkiye'yi "garp", "merkez" ve "şark" olarak üç kısımda düşündüğünü ve her bir bölgede modern anlamda üniversitelerin kurulması gerektiğini şu ifadelerle belirtmiştir: "Bunun için ülkeyi şimdilik üç kültür bölgesine ayırarak, batı bölgesi için İstanbul Üniversitesi'nde başlanmış olan reform programının daha köklü bir biçimde uygulanmasıyla Cumhuriyet'e gerçekten modern bir üniversite kazandırmak, merkez bölgesi için, Ankara Üniversitesi'ni az zamanda kurmak gerekir. Doğu bölgesi için Van Gölü sahillerinin en güzel yerinde her aşamadaki okulları ve bunlara ek olarak üniversiteyle modern bir kültür şehri yaratmak yolunda şimdiden harekete geçilmelidir" (Tutanak Dergisi'nden aktaran, Kaynar/Parlak, 2005: 27).

1950-60'lı yıllara gelindiğinde, yeni açılan dört üniversite ile Türkiye'de üniversitelerin Anadolu'ya yayılmaya başlandığı görülmüştür. Ancak, Van'da kurulması düşünülen üniversite yerine, Amerikan bölgesel üniversite modelinin izlerini taşıyan, Nebraska Üniversitesi ile işbirliği yapılarak 1957'de faaliyete geçen Atatürk Üniversitesi ("Tarihçe", 2009), "şarkın" ilk üniversitesi olmuştur. Van'da kurulması planlanan üniversite ise 1982'de kurulmuştur.

Üniversiteleri geri kalmış bölgelerde yaşayanların ayağına götürme ve bölgeleri bu yoldan kalkındırma düşüncesi, 1962 yılında yapılan VII. Milli Eğitim Şurası'nda benimsenen bir ilke olmuştur. Şura'da, "DPT ile işbirliği yapılarak bölge plancılığı esaslarına göre başta üniversite olmak üzere, sağlık, sosyal, ekonomik ve kültürel tesis ve imkanlarıyla, *dikkatle seçilecek* yerlerde yeni cazibe merkezleri" yaratılması görüşü benimsenmiştir (Berber, 1994: 7).

Planlı döneme geçişle birlikte üniversite yapısını güçlendirme, sayılarını artırma, kentsel kalkınmayla eşgüdümlü yürütülmesini sağlama çalışmaları da tartışılmaya başlanmıştır. 1962 yılında planlı döneme geçiş başlığı ile hazırlanan raporda sunulan bir proje "Üniversitelerin Re-organizasyonu ve İdaresi" olarak adlandırılmış olup, projenin gerekçeleri; "varolan birkaç üniversitenin sayısını artırma eğilimi, personel ve tesisleri daha etkili... kullanma olanaklarını araştırmak" olarak belirtilmiştir (DPT, 1962: 60).

Bu konuda yapılan ilk detaylı çalışma İkinci BYKP 1968 Programı'nda yer almaktadır. Bu Program'da yeni üniversitelerin açılmasına ilişkin bazı ölçütler getirilmeye çalışılmış ve her yeni üniversite kuruluşunun bağımsız bir proje olarak ele alınması, programlı olarak gerekli koşullar sağlanmadan yeni üniversite kurulmaması öngörülmüştür. Yeni yükseköğretim kurumlarının kuruluş yerlerinin bölge gelişme merkezleri dışında seçilmemesi, öğretim üyesi

ihtiyaçlarının yeterli ölçüde karşılanabilmesi için uzun süreli bir eğitim programının, *eğitim kurumu açılmadan* önce uygulanması ve mevcut üniversite mensuplarından yeni üniversitelerde yararlanabilmek için İkinci Plan’da öngörülen politikaları gerçekleştirici mevzuat değişikliklerinin 1968 yılında tamamlanması ölçütler olarak belirlenmiştir. Bu ölçütler doğrultusunda kritik sektörlerdeki insangücü açıklarını kapatıcı olan fakülte yatırımlarının özellikle destekleneceği belirtilmiştir (DPT, 1967:141).

Planlı dönemle başlayan planlama çalışmalarına ek olarak üniversitelerin kurulmasına ilişkin iki kapsamlı çalışma daha yapılmıştır. Bunlardan birincisi, Devlet Planlama Teşkilatı’nın (DPT) 1968 yılında yaptığı ve “Yükseköğretim Araştırması Raporu”, olarak yayımlanan çalışmadır. İkincisi ise YÖK, MEB ve DPT’nin 1990’ların başlarında yapmış oldukları “Yeni Yükseköğretim Kurumlarının Kuruluş Yerlerinin Seçiminde Uygulanacak Ölçütler” adlı Rapor⁴’dur. Bu raporların ikisinde de, yeni yükseköğretim kurumları açılmasında ve yer seçiminde hangi ölçütlerin geçerli olması gerektiği belirtilmiştir. Bu raporlarda üniversitelerin yurt sathına yayılmasına ilişkin görüş yine kendini göstermektedir. Ancak, her ile bir üniversite yerine, gelişmekte olan bölgelerde kurulacak üniversitelerin bölgesel gelişme merkezleri dikkate alınarak seçilmesi gerektiği özellikle 1970 tarihli Rapor’da altı çizilen konu olmuştur⁵.

Üniversitelerin üç büyük kent dışında bir başka deyimle taşrada kurulup, yurt düzeyine dengeli yayılması düşüncesi Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Atatürk Üniversitelerinin kurulmasıyla uygulamaya geçirilmiştir. Çizelge 1’deki bölgesel dağılımdan da görüleceği üzere 1973 yılına kadar mevcut dokuz üniversiteden sadece ikisi üç büyük kent dışında iken, 1973-1978 dönemindeki on yeni üniversitenin tamamı taşrada kurulmuştur. 1978-82 döneminde üniversite kurulmamıştır. Ancak, 1982 yılında kurulan sekiz yeni üniversitenin sadece üçünün taşrada yer alması bu dönemde plan hedeflerine uyulmadığını göstermektedir. 1992 yılında kurulan 21 yeni üniversitenin

4 Ayrıntılı bilgi için bkz. “Yüksek Öğretim Araştırması” (DPT, 1970) ve (Dörtlemeç, 1995).

5 Eskişehir, Adana, Konya, Edirne, Diyarbakır, Malatya illeri 1970’li yıllardan itibaren üniversite açılması konusunda yoğun çalışmalar yürütmüştür (Abacı, 2005). 1970 Yılı DPT araştırmasında ise üniversite açılması uygun bulunan iller Adana, Bursa, Konya, Diyarbakır, Elazığ ve Samsun olarak sınıflandırılmıştır. Bu iki veri karşılaştırıldığında araştırmada yer alan üniversitelerin yanı sıra, adı geçen kentlerden gelen yoğun talep de dikkate alınarak Edirne dışında bu kentlerin tamamında 1973 ve 1975 yıllarında üniversiteler açılmıştır. Bunun dışında Sivas’ta da bir üniversite açılarak planlanan rakam altı iken, gerçekleşen dokuz olmuştur.

tamamına taşrada yer seçilmesi ile tekrar plan hedefleri çerçevesinde davranılmaya çalışıldığını düşündürmektedir. 2006-2008’de kurulan devlet üniversitelerine bakıldığında ise “her ile bir üniversite” şiarı çerçevesinde davranıldığı görülmektedir. Bu yaklaşım 58. Hükümet Programı’nda (2002) hedefler içinde de yer almaktadır. Ayrıca, her ile bir üniversite açılmasına ilişkin yaklaşım mecliste de savunulmuştur. Örneğin, 2007’de açılan üniversitelere ilişkin olarak Bingöl milletvekili Mahfuz Güler (“Meclis Tutanakları- 106. Birleşim”, 2007: 79); “Eğer bir ilin kalkınmasını istiyorsanız, o ilde üniversitenin kurulması kaçınılmaz olur. Üniversite, çağdaşlaşmanın, ekonomik ve sosyal yapı olarak değişimin tek adresidir...sağlıklı bir kentleşme...için üniversiteli bir il olmak kaçınılmazdır” demektedir.

Çizelge: Türkiye’de Devlet Üniversitelerinin Bölgesel Dağılımı⁶

Bölgeler	1982’den Önce Kurulanlar		1982-1994 Arası Kurulanlar		2006’da Kurulanlar		2007’de Kurulanlar		2008’de Kurulanlar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Marmara	4	21.05	10	29.41	1	6.66	2	11.76	1	11.11	18	19.15
Ege	1	5.26	8	23.53	1	6.66	0	0	0	0	10	10.64
Karadeniz	2	10.53	3	8.82	7	46.69	3	17.65	3	33.33	18	19.15
Akdeniz	1	5.26	5	14.71	1	6.66	1	5.88	0	0	8	8.51
İç Anadolu	7	36.84	4	11.77	3	20.01	3	17.65	0	0	17	18.08
Doğu Anadolu	3	15.80	2	5.88	1	6.66	4	23.53	3	33.33	13	13.83
G.Doğu Anadolu	1	5.26	2	5.88	1	6.66	4	23.53	2	22.23	10	10.64
Toplam	19	100	34	100	15	100	17	100	9	100	94	100

2.2. Siyasal Etki

Türkiye tarihinde üniversitelerin kuruluş yerlerinin seçiminde politik kaygıların etkilerine sıklıkla rastlanmaktadır. Her ne kadar üniversitelerin yer seçiminde etkili olan siyasal ve ekonomik kaygıları birbirinden bağımsız olarak

6 2008’de kurulan 9 devlet üniversitesi ile birlikte Türkiye’de 94 devlet üniversitesi, KKTC’de 5 üniversite, 2 özel statülü devlet üniversitesi ve 45 vakıf üniversitesi bulunmaktadır. Bunların dışında beş askeri yükseköğretim kurumu, Polis Akademisi Başkanlığı ve beş vakıf MYO bulunmaktadır (“Üniversiteler”, 2009; “Vakıf Üniversitelerinin...”, 2009). Bu çizelgede vakıf üniversiteleri, tamamına yakınının üç büyük ilde yer alması nedeniyle dağılım yüzdelerini etkilememesi için, değerlendirme dışı tutulmuştur.

ele almak pek olanaklı olmasa da, çalışma açısından böyle bir sınıflandırma her iki kavramın etkilerini ayrı ayrı görebilmek amacıyla yapılmıştır. Bu nedenle yapılan sınıflandırma gereği yeni üniversitelerin kurulmasına yönelik siyasilerin etkiler, iki başlıkta ele alınmıştır. Bunlardan birincisi üniversite yasaları çerçevesinde dönemin siyasal iktidarının üniversitelerin işleyişini biçimlendirışı, ikincisi ise yeni üniversitelerin kuruluş kararlarına (kurulacak üniversitelerin yer ve sayılarının belirlenmesine) siyasilerin etkileridir.

2.2.1. Üniversite Yasaları Ekseninde Dönemin Siyasal İktidarının Üniversite Sistemine Etkisi

Türkiye’de üniversite yasaları envanteri çıkarılarak incelendiğinde, iki konu göze çarpmaktadır. Birincisi, bu yasalar içinden geçtikleri dönemlerin özelliklerini taşıyan bazı unsurlar içermektedir. Bir diğer konu ise, içinden geçilen dönem hangi özellikleri gösterirse gösterebilir, aynı hassasiyetin gösterildiği bazı konular görülmektedir.

1930’larda darülfünuna bakış pek sıcak değildir. Özellikle önemli gelişmeler olduğu bu dönemde darülfünunun kendinden beklenen ilerlemeyi gösterememesi ve resmi devlet ideolojisini yansıtamaması nedeniyle, rejimle karşı karşıya gelmesi sonucu kaldırılmıştır (Ataünal, 1993: 39; Katoğlu, 2000: 424; Öncü, 2002: 521-525). Böylece 1933’te çıkarılan, Cumhuriyet döneminin ilk üniversite tüzüğü ve ilk üniversite reformu olarak adlandırılan 2252 sayılı Yasa ile, üniversite kavramı ve üç evrensel kavram olan araştırma, araştırmayı yayma ve öğretim kavramlarına dikkat çekilmiştir.

1945-1950 tarihleri arası, ülke tarihi açısından çok partili yaşama geçişin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde MEB, Sıddık Sami Onar’ın da içinde bulunduğu öğretim üyelerinden oluşturulan bir karma komisyona kanun taslağı hazırlatmış, ancak üniversitelerin işlev ve görevlerinin tanımlanmamış olduğu ifade edilen tasarımı bakanlık beğenmemiş, bunun üzerine Talim ve Terbiye Dairesi’ne yeni bir tasarı hazırlatılmıştır. 1946’da yasalaşan bu yeni tasarıda, üniversitenin görevleri (4936 SK, md.3) milliyetçi ve ideolojik ifadelerle biçimlenmiştir. 1946 yılından sonra Türkiye’de üniversite yasalarının tarihi, darbeler tarihiyle paralel yürümüştür. Bu tarihten itibaren üniversite yasası üç kez değişmiştir. Bu yasa değişiklikleri hep askeri darbeden sonraki ve askeri darbenin hala etkili ya da iktidarda olduğu yıllara rastlamıştır (İnan, 1989: 24-27).

İnan’a (1989: 27) göre, 27 Mayıs darbesi diğerlerinden farklılık göstermekte olup ayrıldığı nokta, darbe sonrasında üniversite çalışanlarının üniversite yasasının biçimlendirilmesine katılmaları olmuştur. Diğer iki darbe sürecinde ise hükümetler üniversiteleri net bir biçimde karşılarına almıştır. Bu

özelliği nedeniyle 1960 sonrası, özerkliğin en geniş tanımıyla Anayasaya girmesi, bilimsel ve yönetsel özerkliğe, düzenlenen iç denetim sayesinde yeni bir anlam, yön ve biçim kazandırılması, MEB'in üniversitelerin başı olması hükmünün kaldırılması, yetkileri üniversitelere ya da ÜAK'ye devredilmesi, vb. (Ataunal, 1993: 72; Hatiboğlu, 2000: 196-197 Gök, 1998: 76) değişikliklerle, üniversitenin daha özgürleştiği, üniversitelere ilişkin düzenlemelerin olumlu olarak değerlendirildiği bir süreçtir. Ancak bu yasa üniversitenin kurum olarak değil, daha çok kurum içinde yer alan kişilerin yerini sağlamaştırdığı bir yasa olarak görülmektedir (İnan, 1989: 27; Doğramacı, 2000). Bu yasa ile dönemin hakim olan kuşağının daha uzun yıllar iktidarda kalacağı (İnan, 1989: 27), ayrıca 1961 Anayasasının 120. maddesinde yer alan "Üniversiteler kendi seçtikleri organlar tarafından yönetilirler" ibaresi ile üniversitelere özerklikten ziyade, öğretim üyesine "suni" bir dokunulmazlık getirdiği (Doğramacı, 2000) ifade edilmektedir.

Üniversite yasasının yeniden değiştirildiği 12 Mart 1971 sonrası çıkarılan 1750 sayılı Yasa ile üniversite tanımında ağırlık öğretime, öğretimin hedefi de "milli" değerlere yönelmiştir. Yasanın denetim işlevini YÖK ile ilgili hükümler oluşturmuştur (Timur, 2000: 291-293). Bu yasa "üniversitenin gelişimine ilk darbe" olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde YÖK üniversite sisteminde atama ile görevlendirilen hükümet memurlarının görevlendirildiği bir vesayet makamı olarak kısa süreliğine yer almıştır (Katoğlu, 2000: 498). 1750 sayılı Yasa (md.3) ile 1946 yılında üniversitelere yüklenen hükümete yardımcı olma ve hükümetçe talep edilecek inceleme ve araştırmaları yapma görevi daha net hale getirilmiştir. 1973'e kadar geçen süreç üniversitelerin görev ve işlevlerini belirleyen maddelerin gittikçe daha ideolojik içerik kazandığı ve işin "evrensel-milli" çatışmasından çıkıp "ilerici-tutucu" çatışmasına dönüştüğü bir dönem olarak özetlenmektedir (İnan, 1989: 28-30).

12 Eylül 1980 darbesinden sonra hakim olan yeniden yapılanma sürecinde üniversite de payına düşeni almış, 6 Kasım 1981 tarihli 2547 sayılı "Yükseköğretim Kanunu" çıkarılmış ve üniversiteler YÖK'ün merkezi otoritesine bağlanmıştır (Gök, 1998: 79). Yasa üniversiteyi siyasi otoritenin denetimine ve egemenliğine sokacak bir kurumsal yapı (Şenatalar, 1993: 49) olarak tanımlanmaktadır. 2547 sayılı Yasa, üniversite kavramını amaç başlıklı dördüncü ve ana ilkeler başlıklı beşinci maddelerinde detaylı olarak açıklamıştır. Bu maddelerde eğitim-öğretim araştırmanın önüne geçmektedir. Katoğlu (2000: 498), yasanın üniversiteye vurulan ikinci neşter olduğunu belirtmektedir.

Bütün bu gelişmelere (1919, 1933, 1946, 1960, 1973 ve 1981 dönemlerine) bakıldığında model açıkça ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de üniversite yasalarında değişiklik yapma işi önemli olayların paralelinde

yürümüştür. Diğer yandan Türkiye’nin içinde bulunduğu siyasal rejim ne olursa olsun, yasayı yapan güç hangi siyasal görüşe sahip olursa olsun, iktidarın konumu ne olursa olsun, tüm yasa metinleri gittikçe daha ayrıntılı hale gelmiş ve “ideal” üniversite yaklaşımından uzaklaşmaya başlanmıştır.

2.2.2. Üniversitelerin Kurulması Kararlarına Siyasal İktidarların Etkileri

Kurumsal anlamda üniversite yapısının oluşması Türkiye’de Cumhuriyet sonrasında rastlamış, 1990’lardan sonraki süreç ise “toptan üniversite üretimi” olarak biçimlenmiştir. Politik iradenin gününbirlik politik ihtiyaçları doğrultusunda birbiri ardına üniversiteler açılmıştır. Akademik gerekliliklerden çok dönemin politik ihtiyaçlarına göre açılan üniversiteler, zaten geri olan üniversite kalitesini daha da gerilere çekmiştir (Demirer vd., 2000: 41-42). Günümüzde sınırlayıcı bir düzenleme bulunmadığı sürece her ilçenin birer üniversite sahibi olmak için diretmemesine bir neden kalmamıştır. Ancak niteliksiz üniversitelerin yaygınlaşmasının tek nedeni popülist politikacılar olmamakla birlikte (Titiz, 1995: 30), politik tercihlerin önemli bir unsur olduğu görmezden gelinmemesi gereken bir durumdur.

Meclis’e sunulan yeni üniversitelerin kuruluşuna ilişkin yasa tasarılarına, tekliflere ve önergelere bakıldığında politik tercihlerin yanı sıra, yine de belirli kurallara uyulmaya çalışıldığı görülmektedir. Özellikle üniversite yapı ve işleyiş hakkında bilgi sahibi az sayıdaki parlamenter konu ile ilgili bilgi ve görüş sahibi kesimlerin fikirlerine özen göstermeye çalışmaktadır. Ancak siyasilerin “puan toplama çabaları” ve bölgesel yatırım arzusu, kuralların ve kriterlerin bir kenara bırakılmasına neden olmaktadır (Dörtlemez, 1995: 125).

1980 sonrasında toplu halde çok sayıda üniversite kurulmasına koşut olarak Meclis’te yapılan toplantılarda konuya ilişkin yapılan değerlendirmeler incelendiğinde; parlamenterlerin yaklaşımları siyasal konularına bağlı olarak üniversite kurulmasını destekleyen ve eleştiren görüşler olarak tespit edilebilir. Toplu halde üniversite kurulan her döneme ilişkin parlamenterlerin değerlendirmeleri birkaç örnek ile sunulmuştur. 1982’deki toplu üniversite kurulmasının ardından, 1983 yılında yapılan bir Danışma Meclisi toplantısında, milletvekillerinden Beşir Hamitoğulları tarafından dile getirmektedir. Hamitoğulları (“Danışma Meclisi Tutanakları”, 1983: 531-532), yeni üniversite kurulmasına ilişkin yerleşmiş olan usulü eleştirirken, Türkiye’de yükseköğretim sorununun temelinde siyasal yaklaşımlarla üniversite kurma olgusunun bulunmakta olduğunu, eğitim sistemi çökmüşken, yeni üniversiteler kurulmasına ilişkin önergeler verilmesinin ülkeye yarar sağlamayacağını belirtmiştir. Üniversite kurulurken bilimsel verilere dayanan bir süreç

gerektiğini, bunun yanı sıra ekonomik kaygılarla üniversite kurmanın ülkenin kalkınmasıyla bağdaşıp bağdaşmadığı sorununun, bilimsel olarak incelenmesi gereksinimini de belirtmiştir.

1992 dönemine gelindiğinde 21 üniversite, iki Yüksek Teknoloji Enstitüsü'nün (YTE) kurulması ile devam eden süreçte Meclis'te yine benzer tartışmalar yapılmıştır. Dönemin İçişleri Bakanı İsmet Sezgin (Gündeay, 2002: 4) çok sayıda üniversite kurulması kararının amacını, kentin sosyal, ekonomik, tarımsal ve sanayi hayatının gelişimine katkıda bulunmak olarak açıklamıştır. Bu yaklaşımı destekleyen pek çok örnek ise meclis görüşmeleri esnasında yapılan konuşmalarda görülmüştür. Manisa Celal Bayar Üniversitesi'ne bağlı ilçelerde MYO açılmasının gerekçesinde ekonomik yönden geri kalmış ve kültürel potansiyeli bulunan Gördes İlçesi ve civar ilçelerinin gençlerinin mesleğe yönltilmesi bakımından son derece gerekli olduğunun belirtilmesi ("Meclis Tutanakları", 1992: 92), Çankırı Milletvekili İsmail Coşar tarafından, Çankırı'ya bir hareket getirmesi için teknik eğitim fakültesi açılmasının talep edilmesi ("Meclis Tutanakları", 1992: 36) bu konuda dile getirilen sayısız örneklerden iki tanesidir.

Milletvekili Avni Akyol, Türkiye'nin, yükseköğretimdeki okullaşma oranı açısından yeni üniversitelere muhtaç olduğunu, her ne kadar 1946 yılında kurulan Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin, tıp fakültesi hala tamamlanamamış, Eskişehir'deki üniversitede, tıp fakültesi kurulması çalışmaları yıllardır devam etmesine karşın hala gerçekleşmemiş olsa da, bu üniversiteleri kurmaya mecbur olduklarını ifade etmiştir. Verdikleri yasa teklifinde, 1992 yılından itibaren 2012 yılını kapsayan 30 yıllık bir perspektif içinde 40 ilde yeni üniversite, dört ilde YTE, iki ilde vakıf üniversitesi açılmasını öngörmüş olduklarını belirtmiştir. Bu yasa teklifinin, yükseköğretim ve MEB üyelerinden oluşan bir komisyonda hazırladıklarını söyleyen, Akyol'un ifadesine göre, Bakanlar Kurulu tasarısında 29 üniversite, iki YTE ve bir vakıf –Koç- üniversitesi var iken; tasarı Milli Eğitim Komisyonuna geldiğinde üniversitelerin sayısı 44'e, YTE sayısı dörde, vakıf üniversitelerinin sayısı ikiye çıkarılmıştır. Bunun üzerine, yükseköğretim fonu kurulması, bir akademik personel yetiştirme programının yapılması koşuluyla, 2010 yılına kadar bu sayının gerçekleştirilmesi kararlaştırılmış, 1992'de kurulacak üniversitelerin sayısı 21 devlet⁷, iki YTE ve iki Vakıf üniversitesi olarak 25'e indirilmiştir ("Meclis Tutanakları", 1992: 20-25).

7 Avni Akyol, çıkan sonuçlardan hoşnut olmayacak milletvekillerinin tepkilerine yönelik olarak talepleri gerçekleşmeyen ya da geciken milletvekillerinden anlayış beklendiğini ifade etmiştir ("Meclis Tutanakları," 1992: 20-25).

1997 yılında yükseköğretim sorunlarına ilişkin açılan meclis araştırmasında yeni üniversitelerin hazırlıksız kurulmalarına ilişkin özellikle 1992’de toplu olarak üniversite kurulma kararının arkasından yaşanan sıkıntılar da belirtilerek yapılan durum tespitlerinde bazı milletvekilleri, bunun tekrarlanmasını tehlikeli bularak konuya ilişkin görüş bildirmiştir. Dönem milletvekillerinden Mehmet Salih Yıldırım konuşmasında, “ülkemizde, yeni üniversite ve fakültelerin açılma yetkisi... kullanılırken, popülist politikalar yerine ülke gerçekleri, akılcılık ve bilimsellik ön planda tutulmalıdır... yeni üniversitelerin açılması konusunda, DPT’nin beş yıllık kalkınma planı ile yükseköğrenim master planı esas alınmalıdır... Devlet ve özel üniversitelerin sayısı 68 olup, bu sayının bugünkü popülist politikalarla yüze ulaşacağı...” (“Meclis Tutanakları”, 1997) öngörüsünde bulunmuş ve kaygılarını dile getirmiştir. Yıldırım ayrıca, 1992 yılında yeni üniversitelerin kurulması aşamasında YÖK başkanı ve dönemin Milli Eğitim Bakanı’nın siyasal baskılara direnemediğini de belirtmiştir (“Meclis Tutanakları”, 1997). Dönem milletvekili Hikmet Sami Türk de yeni kurulacak üniversitelerin, birer tabela üniversitesi olarak değil, öğretim üyeleri ve öğrencileri olan, araç gereçlere sahip, çağdaş öğretim, eğitim yapan kurumlar olarak kurulabildiği takdirde anlamlı olacağını belirtmiştir (“Meclis Tutanakları”, 1997).

23 Kasım 2002 günü TBMM’de 58. Hükümet Programında yer alan ilkelerden yeni üniversitelerin kurulmasına ilişkin olanları, üniversitelerin planlı bir şekilde yurt düzeyinde daha yaygın hale getirilmesinin sağlanması, bunun için, yeni üniversitelerin kurulmasında mevcut potansiyelleri ve olanakları da dikkate alan nesnel kriterlerin geliştirilmesi, üniversitelerin bölgelerindeki potansiyeller de dikkate alınarak belirli alanlarda ihtisaslaşmaların sağlanması olarak ifade edilmiştir (“58. Hükümet Programı,” 2002). Ancak daha sonraki gelişmelerde yer seçimlerinde ölçütler geliştirilmemiş ve yer seçimi yapılırken geçmişte geliştirilen iki temel ölçüte de uyulmamıştır.

Bunun önemli bir göstergesi, 2006 yılında 15 üniversitenin kurulmasına ilişkin Meclis görüşmelerinde ifade edilen düşüncelerdir. Bazı milletvekilleri yeni kurulan üniversitelerin yer seçimlerine ilişkin standart bir yer seçim ölçütünün uygulanmadığını, bazıları ise mevcut olan fakültelerin bağlı olduğu üniversiteler değiştirilerek kağıt üzerinde üniversiteler yaratıldığını ifade etmişlerdir (“Meclis Tutanakları”, 2005). Üstelik, Meclis’te kabul edilen 15 üniversitenin tasarı hazırlık döneminde YÖK’ten istenen görüşte YÖK; tasarıda yer alan Ordu, Tekirdağ, Uşak ve Düzce üniversitelerinin kurulmasının uygun olacağı, diğerlerinin ise zamana yayılması gerektiğini belirtmiştir (“15 Üniversite Komisyonunda...”, 2005: 3). Buna karşın YÖK görüşü dikkate alınmayarak, listenin tamamı meclise taşınmış ve on adet üniversite daha kurulmasının da sinyalleri verilmiştir (Sayın, 2006). Milletvekillerinden gelen

yeni üniversite taleplerine dikkat çeken Milli Eğitim Bakanı Çelik, toplam 25 üniversite planlandığını, ancak bütçe olanakları nedeniyle şimdilik ilk 15'ini açabileceklerini, 2007 bütçesine diğer on üniversite ile ilgili ödenek koyma planları olduğunu belirtmiştir ("Meclis Tutanakları", 2005). 2007 yılına gelindiğinde ise kurulması planlanan on üniversiteye yedi daha eklenerek 17 yeni üniversite kurulmuştur. 2007 yılı sonunda üniversite kurulmamış olan dokuz ilin milletvekillerinin de talebiyle 2008 yılında dokuz üniversite daha kurulmuş (5765 SK, 2008) ve planlanan rakamın çok üstünde bir sayıya ulaşılmıştır.

Yukarıda her döneme ait birkaç örnekle sunulan yaklaşımlar, yeni üniversiteler kurulurken geçmişte kurulan üniversitelerin gelişme süreçlerine ve yaşanan sorunlara dikkat edilmeden politik ihtiyaçlar ve tercihlerle biçimlendiğini göstermektedir. Bir diğer ilginç nokta ise, yeni üniversitelerin kuruluş yerlerinin seçilmesi ve kuruluş yasalarının çıkarılması sürecinde birbirine çok benzeyen ifadelerin iktidar ve muhalefet ayrımı olmaksızın farklı partilere üye milletvekilleri ya da bakanlar tarafından dile getirilmesidir.

3. Yeni Üniversitelerin Kurulmasına Yönelik Farklı Yaklaşımlar

Osmanlı'dan günümüze siyasal ve yönetsel sistem ciddi bir değişim geçirmiş, bu değişikliklerden eğitimin en üst halkası ve temel bilim kurumu olan üniversite de etkilenmiştir. Günümüzde ise küreselleşmeye koşut olarak dünyada ve Türkiye'de yaşanan değişimin üniversitelere etkisi üniversitelerin piyasalaşması biçiminde olmuştur. Ayrıca, üniversitelerin yerel kalkınma aracına indirgendiği de görülmektedir. Günümüzde Türkiye'de üniversite yapılanması, içinde ya da yakınında bulunan yerleşim birimlerinin gelişimlerini hızlandırmak için kurulmakta ve bu nedenle üniversiteler kendi gelişim sürecini tamamlama konusunda sıkıntı yaşayabilmektedir.

Hızla ve mevcutların gelişmesi yeterince desteklenmeden yeni üniversitelerin kurulması sorununun yanı sıra bu üniversitelerin nerede ya da bir diğer ifade ile hangi kent sınırları içinde kurulacağı tartışılmaktadır. Bu konuda da yeterince planlı davranılmadığına ilişkin ciddi eleştiriler vardır. Özellikle yer seçim kararlarının uzun vadeli bir planlama eşliğinde yapılmadığı ve üniversitelerin sınırları içerisinde kurulduğu kent ile etkileşimi üzerine çalışmaların yapılmadığı bu eleştirilerin içerisinde yer almaktadır. Kaldı ki kurulma aşamasından sonra özellikle gelişmemiş kentlerde bulunan üniversitelerin gerek kentle ilişkileri, gerekse üniversite gelişimi açısından yaşadığı sorunlar bu eleştirileri haklı çıkarır niteliktedir. Bu noktada yapılan

tartışmalardan birisi de üniversitelerin kurulacağı kentin kalkınmasını sağlayacak bir kurum olmasının gerekliliği üzerinedir.

Türkiye’de yeni üniversitelerin kurulmasına ilişkin izlenen politikaları değerlendiren yaklaşımlar olumlu ve olumsuz olmak üzere iki başlık altında toplanabilir. Yaşanan gelişmeleri olumlu ve beklendik olarak değerlendirenler; kamu üniversitelerine devlet bütçesinden ayrılan payın politik ve ekonomik faktörlere bağlı (Lowry, 1999) olduğu yaklaşımından hareket etmektedirler. Bu yaşanan sürecin doğal olduğunu, siyasi iradenin yasalar tarafından kendine verilen bir hakkı kullandığını ve üniversitenin bölgelerarası sosyal, kültürel ve ekonomik dengesizliği gidermede çok önemli bir araç olduğunu ifade eden Doğan (2003), söylemini “Ülke ve toplumun beklentisine göre yöneticiler ve siyasi irade daha çok sayıda nüfusun yükseköğretimden yararlanmasını ve meslek kazanmasını isteyebilir ve bunu yükseköğretim kurumlarından talep edebilir... mevcut yükseköğretim kurumları ‘yeterli olmazsa’ yenilerini açar veya açılmasını destekleyebilir. Bu nedenle yasa yapma ve üniversite açma yetkisi siyasi iradeye aittir. Siyasi irade... ülke genelinde kalkınmanın ve... refahın artırılması aracı olarak... yükseköğretim kurumlarını ülke genelinde yaymayı da düşünür. Özellikle geri kalmış yörelerde açtığı yükseköğretim kurumlarında o bölge insanının daha ucuz ve kolay yükseköğretim almasını isteyebilir” biçiminde dile getirmektedir.

Saatçioğlu (1992: 280-281), geçmişte bazı yerlerde açılan yükseköğretim kurumlarının ihtiyaçtan çok siyasi istekler sonucu doğduğu görüşünü kabul etmemektedir. Ancak 1992 yılındaki gelişmelerin siyasal olduğunu belirtirken, ortaöğretim güçlendirilmeden üniversite kurulan iller olmasının olumsuzluğuna dikkat çekmiştir. Ertuğrul (1992: 97-98) da, yeni üniversiteler kurma çabasının yerinde olduğu görüşündedir. Ancak, salt siyasal hareket etmenin sakıncalı olduğunu, bilimsel ve rasyonel ölçütlerin gerektiğini belirtmiştir. “Her ile bir üniversite” sloganının akılcı görünmediğinin de altını çizmiştir.

Gelişmeleri eleştiren ve olumsuzluğuna dikkat çeken yaklaşım açısından; yeni üniversitelerin kurulmasına ilişkin saptanan iki temel olumsuzluk yükseköğretimdeki yığılmaları azaltmak için koşullar oluşmadan üniversite kurulması ve altyapı olanakları yeterince sağlanmadan, kriz politikaları ile yükseköğretim kurumlarının faaliyete geçirilmesi olarak belirtilmektedir (Çağlar, 1992: 171). 1992’de kurulmuş üniversitelerin gelişmelerini tamamlayamadıkları ve çok ciddi sorunlarla uğraşmaya devam ettikleri DPT tarafından Sekizinci BYKP’de dile getirilmektedir. Planda, bir iki istisna dışında ülkemizdeki üniversitelerin büyük çoğunluğunun nitelik bakımından ciddi boyutlara varan eksiklikler içinde bulunduğu, bu eksikliklerin nedeni olarak ise üniversitelerin tümünü kapsayan bir kaynak tahsis ve kullanım sistemi sorununun varlığının altı çizilmektedir (DPT, 2000: 52). Bu çerçevede

her üniversitenin gelişme planının kendine özgü, bölgesel şartlar içinde yapılmasının sağlanması, yeni kurulacak üniversitelerin yer seçimi yapılırken bölge ve kent nüfus yoğunluklarının da göz önüne alınmasında yarar olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, yükseköğretim için geleceğe dönük planlar yapılırken, dengesizliklerin ortadan kaldırılmasının da hedeflenmesi (Oğuz, 1992: 240) gerektiğinin altı çizilmektedir.

Üniversitelere ilişkin olması gereken ilkeleri sıralarken Ortaş, (2004) üniversite ve yükseköğretimin işleyişinin gelip geçici iktidarların siyasi müdahale alanı olmaması, akademik yükseltme ve atama kararlarında telkin ve baskının söz konusu olmaması gerektiğini belirtmiştir. Ancak günümüzün siyasi anlayışının ne üniversiteye ne de akademisyene yansız bir bakış açısıyla yaklaşmamakta olduğu, üniversite anlayışının giderek büyüyen bir siyasi rant olarak değerlendirildiği de (Dörtlemez, 1995: 135) belirtilmektedir. Bu noktada siyasilerin gücü elinde bulundurdukları dönem ile muhalefette oldukları dönemler arasındaki tavır farklılıkları da dikkatten kaçmamaktadır. Aynı milletvekilleri altyapı hazırlığı olmadan çok sayıda üniversite kurulmasını mecliste yaptıkları konuşmalarda eleştirirken, kendi seçim bölgeleri gündeme geldiğinde söylemleri değişmekte, kendi bölgelerinin kriterlerinin üniversite kurmak için yeterli olduğunu ifade etmektedirler.

Yine ekonomi temelli olarak bir yandan mevcut üniversitelerin durumu düzeltilmeye çalışılırken, diğer yandan yeni kurulacak üniversitelerde de asgari standartların aranmasının önemle üzerinde durulmasının gerektiği belirtilmektedir (Oğuz, 1992: 238). Ancak, yeni üniversiteler kurulurken bu konuya yeterince dikkat edilmediği görülmektedir. Kaldı ki çok sayıda üniversitenin kurulması, ayrılacak bütçenin de çok parçaya bölünmesine neden olduğundan harcamaların kısıtlanması da kaçınılmaz olmaktadır.

Konu genel hatlarıyla değerlendirildiğinde ekonomik ve siyasal kaygılarla üniversite kurmanın çok eleştirildiği görülmektedir. Dörtlemez (1995: 131-132), *ekonomik nedenleri*; istihdam yaratmak, bölge ekonomisini canlandırmak, rant oluşturmak olarak sıralarken, *politik nedenleri*; politik rant sağlamak, mevcut üniversiteleri ekonomik ve politik olarak kontrol etmek, belli bir ideolojik görüş egemenliği altında üniversiteler oluşturmak, akademik kadrolaşma ve idari kadrolaşma yoluyla siyasi bütünleşme sağlamak ve bölge insanı üzerinde siyasi nüfuzu güçlendirmek olarak sıralamaktadır. Plansız ve hazırlıksız olarak üniversite kurma sürecinin kötü bir gelenek haline geldiğini vurgulayan Kaynar ve Parlak (2005: 28-29,141) öğrencilerin, okudukları illerin ekonomik hayatına katacağı canlanmanın bilimsel gereksinmelerin önüne geçtiğini, üniversite olgusunun siyasi partilerin seçim yatırımlarının malzemesi haline getirildiğini belirtmektedir.

Nitelikli üniversite kavramı yeterli mali, fiziksel ve personel hazırlığı yapılarak ilk adımın atılmasıyla mümkün olacaktır. Bütün bu hazırlıklar ise zaman ve bütçeden ciddi pay ayrılmasını gerektirmektedir. Oysa, üniversite sayısının artışına paralel bir bütçe artışından söz edilememektedir⁸. Bu nedenle yeni kurulan üniversitelerin kısa ve orta vadede bir üniversitenin sahip olması gereken alt kriterlere sahip olabilmeleri olanaklı görünmemektedir. Bu durum yaklaşık 17 yıl geçmesine karşın 1992’de kurulan üniversitelerde istikrarlı ve birbirine paralel bir gelişme gösterememelerinden anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, 2006 yılında kurulmuş üniversitelerin fiziksel ve akademik bilgilerine bakıldığında açılan fakülte, yüksekokul ve MYO sayıları -öğretim elemanı; öğrenci- öğretim elemanı biçiminde oranlanacak olursa akademik kadro sayısının yetersizliği görülecektir. Dikkat çeken bir diğer konu ise, yeni kurulan üniversitelerin büyük çoğunluğunda öğrenci kapasitesinin çoğunun MYO’lardaki öğrencilerden oluşmuş olduğudur (bkz. Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi, 2007: 212). Burada yapılan sadece bir üniversiteye bağlı olarak çalışan bölümlerin ayrılarak başka bir üniversite çatısı altında birleşmesidir. Bu durum da yeni kurulan üniversitelere atfen söylenen “tabela üniversitesi” olma eleştirisini haklı çıkarır bir görüntü sergilenmektedir.

Sonuç

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze, özellikle planlı dönemle birlikte yaşanan ve ana hatlarıyla özetlenen yeni üniversitelerin kurulmasına ilişkin gelişmeler ele alındığında, Türkiye’de üniversitelerin kuruluşunda tespit edilen temel sorunsallardan birisi olarak sistemli planlama anlayışının olmaması göze çarpmaktadır. Bu durum üniversitelere ilişkin çalışma yürütenlerce eleştirilmesine karşın, uzun yıllardır değişmeksizin süre gelmektedir. Hazırlanan planlara uyulmaksızın üniversite kurulmasının araştırma ve eğitim ihtiyacından çok, sosyo-ekonomik kaygılardan kaynaklandığı görülmektedir. Özellikle 1973-1975, 1982, 1992 ve 2006-2008 dönemlerini kapsayan süreçte altyapısı hazırlanmadan toplu halde kurulan üniversiteler, kuruldukları illerdeki ticari hayatı canlandırma ve artan üniversite eğitimi talebini azaltma temel amaçlarıyla kurulmuşlardır.

Kurulacak üniversite sayısını ve bunların kurulması gereken bölgeleri belirlerken dikkat edilmesi gereken unsurlardan önemli bir tanesi, üniversitelerin içinde yaşadıkları toplumsal yapıyla uyumluluğudur. Üniversi-

8 1981-2005 yıllarına ait Yükseköğretim Kurumları’nın Bütçe Ödenekleri için bkz: Yükseköğretimin Bugünkü Durumu (2005).

tenin bir üstyapı kurumu olması ve niteliğinin onu yaratan altyapı tarafından belirlenmesinden yola çıkılarak, yeni kurulacak üniversitelerin kuruluş yerlerinin belirlenmesinde bu temel öngörü dikkate alınmalıdır.

Türkiye’de plansız ve altyapısı kurulmadan “kervanı yolda düzme” mantığı ile üniversitelerin yer seçiminin yapılması çeşitli sıkıntılar yaratmaktadır. Yeni kurulan üniversitelere bu eksende yapılan eleştiriler; kamu kurumları tarafından hazırlanan raporlarda, meclis komisyonlarında ve yasa tasarılarının görüşmelerinde, ilgili akademisyenler tarafından yapılan araştırma ve yazılarda ve çeşitli sivil toplum örgütlerinin hazırladığı raporlarda uzun süredir yer almaktadır. Ancak bu konuda gelişme sağlanamadığı, bir kerede çok sayıda yeni üniversitenin, kimi zaman YÖK’ün olumsuz görüşüne⁹ karşın kurulmasında görülmektedir.

Diğer yandan eğer amaç gerçekten yöreye ve ekonomisine katkı ise, kurulan her üniversitenin içerdiği bölümler, bulunduğu yer açısından birbirinden farklı olarak belirlenmeli ve yöre ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Örneğin, Erzurum’da açılan bir üniversitede bölgenin gelişimine faydalı olacak bölümler ile, Antalya’da, Çorum’da ya da Rize’de kurulan üniversitelerin her birinin içinde bulunduğu ilin gelişimine faydalı olacak bölümlerin farklı olması gerektiği kuşkusuzdur. Oysa üniversitelerin kurulması esnasında açılması planlanan bölümlerde bu ihtiyaca yeterince dikkat edilmediği görülmektedir. Son üç yılda kurulan üniversitelere bakıldığında sistematik olarak bazı bölümlerin açıldığı görülmektedir. Buna ilişkin geçmişte 2547 sayılı Yasa’nın Fen, Edebiyat ya da Fen-Edebiyat Fakültesinin, bir üniversitenin kuruluşunda bulunması zorunluluğu dile getirilmektedir. Ancak 2008 yılına gelindiğinde bu düzenleme ortadan kalkmış olmakla birlikte, bölge ihtiyaçlarına özen gösterilmediği son kurulan dokuz üniversiteye bakıldığında da anlaşılmaktadır. Çünkü bu kez de zorunluluk olmamasına karşın, dokuz üniversitenin sekizinde İktisadi ve İdari Bilimler ve Mühendislik Fakültelerinin açıldığı görülmektedir.

Üniversiteleri yurt sathına yaymaya ilişkin az sayıda hazırlanmış olan planlara uyma konusunda da yeterince kararlı olunmadığı görülmektedir. Van 100. Yıl Üniversitesi’nin planlanandan yıllar sonra kurulması, 1970’de planlanan üniversite bölgelerinde sapmalar olması, 1992’de 30 yıl içinde 40

9 YÖK, 2006 yılında kurulan üniversitelerden dördüne olumlu görüş bildirirken, diğerlerinden dördüne ise geliştirilme koşuluyla olur vermiştir (“15 Üniversite Komisyonunda...”, 2005: 3). Ancak gönderilen listedeki tüm üniversiteler kurulmuştur. Diğer yandan 2007’de açılacak 10 üniversite için MEB 2547 sayılı Yasa gereği YÖK’ten görüş istemiştir. Ancak YÖK görüş bildirmemiş ve hükümet sayıyı 17’ye yükselterek Bakanlar Kurulu’nun onayına sunmuştur (“Hükümet 17 Yeni ...”, 2007).

üniversite kurulması planlanırken, 1992-2008 arasında 62 üniversite kurulması, 2008’de kurulan üniversitelerin çoğunda aynı fakültelerin yöre ihtiyacı gözötilmeksizin açılması bu plansızlığın dönemseller değil, sürekli olduğunu kanıtlar nitelikteki örneklerdir.

Üniversitelere siyasiler çeşitli biçimlerde etki etmektedir. Bu etkiler, üniversitenin bölgesel olarak kuruluş yerinin seçimiyle başlamakta, daha sonra yerel ölçekte kuruluş mekânı belirlenirken sürdürölmekte, bu aşamadan sonra idari ve akademik kadroların belirlenmesine müdahaleler olmakta ve son aşamada ise kurum içi ve kurum dışı karar alma düzeneklerine etki etmeye çalışmakla devam etmektedir.

Özellikle üniversitelerin kuruluşuna ilişkin tartışmalar, nereye üniversite kurulduğu üzerinde yoğunlaşmakta ve bazı milletvekilleri “tabela üniversitesi”nin yanlışlığına vurgu yaparken, seçim yatırımı olarak kendi bölgeleri gündeme geldiğinde bu nedenler bir anda unutulmaktadır. Türkiye’de üniversite kurulmasına ilişkin kriterler net ve ölçülebilir olmadığı için her milletvekili kendi bölgesindeki altyapı yatırımlarının yeni bir üniversite kurulması için yeterli olduğunu ifade etmektedir. Ancak bu yeterliliğin neye göre tespit edildiğine ilişkin bir bilgi yoktur. Üniversiteler kurulduktan sonra karşılaşılma olasılığı yüksek olan sorunların (öğretim elemanı sayısı ve niteliği, altyapı yatırımları, ayrılan bütçe, mezun öğrencilerin iş bulma sorunu, öğrencilerin üniversitelerde aldıkları eğitimin niteliği, işgücü planlamasının yapılmadan aynı fakültelerden çok sayıda açılması vb.) çözüm süreci ise üniversitelere devredilmiştir.

Yeni üniversite kurulurken, mecliste yapılan itirazlara yönelik verilen cevaplardan en çok karşılaşılana, geçmişte ODTÜ ve Ege Üniversitesi gibi günümüzün en köklü üniversitelerinin de benzer koşullarda kurulduğu olmaktadır. Ancak, bu iki kurumu günümüzde yeni kurulan üniversitelerin koşullarıyla karşılaştırmak pek yerinde değildir. Çünkü, öncelikle bu üniversitelerin kurulduğu dönem olan 1950’li yıllarda toplu olarak kurulan dört üniversite ile günümüzde 2006-2008 arasında kurulan 41 üniversite arasında sayısal olarak çok ciddi bir fark bulunmaktadır. Çok sayıda üniversitenin bir arada kurulması, gerek insan kaynağının yetiştirilmesi, gerekse mali kaynak aktarımı açısından ülke bütçesini çok zorlamakta, üniversitelerin gelişiminin de ağır aksak ilerlemesine neden olmaktadır. 1992’de kurulmuş üniversitelerin 15 yılı geçmiş olmasına karşın ne oranda gelişimini tamamladığı tartışmalıdır. Bu üniversitelerden bazıları, gerek kendi kaynaklarını yaratmaya çalışarak, gerek yöre sanayisinden destek almaya çalışarak ihtiyaçlarını karşılarırken, bazıları bu konuda çok yetersiz kalmıştır. Aynı dönemde kurulan farklı kentlerdeki üniversitelerin gelişme hızının da farklı olduğunu söylemek bu noktada yanlış olmayacaktır.

Sonuç olarak, Türkiye'nin 81 ilinde toplam 94 devlet üniversitesi kurulmuş olup, 2008 yılı itibarıyla üniversitesi olmayan il kalmamıştır. Ancak yeni kurulan üniversitelerde çok ciddi sıkıntıların yaşandığı ve yaşanacağı, bu sıkıntıların uzun yıllar süreceği açıktır. Üniversite kapısında bekleyen öğrenci sayısı, üniversite mezunu öğrenci oranı, vb. konularda kağıt üzerinde iyileşme sağlanabilir. Ancak, bu üniversitelerin yaşadığı sıkıntılar; uzun vadede bilimsel gelişime katkıları, öğrencilerin gelişimine ve mezuniyet sonrası performanslarına katkıları, üniversitelerin diğer sorunlarıyla birlikte gündemde yer alacaktır. Dolayısıyla, eleştirel bir gözle bakıldığında “kervanı yolda düzme” mantığının özellikle eğitim gibi önemli bir alanda uygun olmadığı görülecektir.

Kaynakça

- ABACI, Hayrettin (2005), “Doğu Anadolu’da Kurulacak Bir Üniversite İçin En Uygun İl Malatya’dır,” *Posta Kutusu Gazetesi* (Malatya: İnönü Üniversitesi Yayını).
- ABADOĞLU, Ender/ ERSOY, Nuri (1995), “Yükseköğretim Sistemindeki Kriz ve Özelleştirme Uygulamaları,” *İkinci Üniversite Kurultayı Bildiriler Kitabı* (İstanbul: Sarmal Yayınevi): 333-362.
- AKYÜZ, Yahya (2006), *Türk Eğitim Tarihi* (Ankara: PEGEM A Yayıncılık, 10. Baskı).
- ANSAL, Hacer (1997), “Bilim ve Emek Süreci,” AKALIN, Emine/AYDOĞDU, Hakan/ SARAĞLU, Reşat (eds.), *Bilim, Bilim Politikası ve Üniversiteler* (İstanbul: BağlamYayıncılık): 187-193.
- ARSLAN, Ali (2004), *Kısrı Döngü-Türkiye’de Üniversite ve Siyaset (1869-2004)* (İstanbul: Truva Yayınları).
- ATAÜNAL, Aydoğan (1993), *Cumhuriyet Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler* (Ankara: MEB Yükseköğretim Genel Müdürlüğü Yayını).
- BERBER, Metin (1994), “Karadeniz Bölgesi’nde Eğitim Planlaması: Entegre Üniversite Sistemi,” www.metinberber.ktu.edu.tr/linkler/entegre.doc, (28.12.2005).
- BOZKURT, Ömer/ ERGUN, Turgay/ SEZEN, Seriyeye (1998), *Kamu Yönetimi Sözlüğü* (Ankara: TODAİE Yayını).
- ÇAĞLAR, Arif (1992), “Çağdaş Yükseköğretim ve Türk Üniversitelerinin Yeniden Yapılanması,” *Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite* (Ankara: Başbakanlık Yayını): 156-174.
- “Danışma Meclisi Tutanakları” (1983), *Danışma Meclisi Tutanak Dergisi* (1983, 10 Ocak) (C:13, Yasama Yılı: 2, 41. Birleşim): 464-518.
- DEMİRER, Yücel/ DURAN, Metin/ ORHANGAZI Özgür (2000), *Ateş Altındaki Üniversite, Özgür Üniversite Defterleri* (Ankara: Özgür Üniversite Yayını).
- DOĞAN, Mehmet (2003), “Yükseköğretim Yasası ve Yükseköğretimin Sorunlarına Bazı Yaklaşımlar,” <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~dogan/23.html> (23.11.2003).
- DOĞRAMACI, İhsan (2000), “Günümüzde Rektör Seçimi ve Atama Krizi Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim Yönetimine Bir Bakış,” www.dogramaci.org/r-main.html (20.12.2005).
- DÖRTLEMEZ, Övsev (1995), “Yeni Açılan Üniversiteler”, *İkinci Üniversite Kurultayı Bildiriler Kitabı* (İstanbul: Sarmal Yayınevi): 125-135.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) (1962), *Planlı Devreye Geçiş İçin 1962 Yılı Program Tasarısı Teknik Yardım* (Ankara).
- DPT (1967), *1968 Yılı Programı -İkinci Beş Yıl 1968-1972* (Ankara).

- DPT (1970), *Yüksek Öğretim Araştırması* (Ankara).
- DPT (2000), “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu,” ekutup.dpt.gov.tr/egitim/oik550.pdf (17.02.2006).
- ERTUĞRUL, Hürşit (1992), “Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite”, *Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite* (Ankara: Başbakanlık Yayını): 81-99.
- GÖK, Fatma (1998), “Cumhuriyet Dönemi’nde Eğitim Sistemi ve Üniversiteler,” *Iktisat Dergisi*, 383: 75-80.
- GÜNDEAY, Gülay (2002), “Adnan Menderes Üniversitesi 10 Yılda Üniversiter Sorumluluk İçinde Görevini Yerine Getirmiştir,” *ADÜ Bülteni*, 1992-2002: 4-6.
- GÜRÜZ, Kemal/ ŞUHUBİ, Erdoğan/ ŞENGÖR, Celal/ TÜRKER, Kazım/ YURTSEVER, Ersin (1994), *Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim Bilim ve Teknoloji* (İstanbul: TUSİAD Yayını No. 94): 6-167.
- GÜRÜZ, Kemal (2001), *Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim Tarihçe ve Bugünkü Sevki ve İdare Sistemleri* (Ankara: ÖSYM Yayınları) 2001-4.
- HATİBOĞLU, Tahir (1995), “1933 Üniversite Devrimi, Malche Raporu ve YÖK,” *İkinci Üniversite Kurultayı Bildiriler Kitabı* (İstanbul: Sarmal Yayınevi) 96-102.
- HATİBOĞLU, Tahir (2000), *Türkiye Üniversite Tarihi* (Ankara: Selvi Yayınları).
- HUGGINS, Robert/ COOKE, Philip (1997), “The Economic Impact Of Cardiff University: Innovation, Learning and Job Generation,” *GeoJournal*, 41/4: 325-337.
- “Hükümet 17 Yeni Üniversite İstedi,” (2007), www.milliyet.com.tr/2007/03/20/guncel/axgun01.html, (25.03.2008).
- İNAN, Nurkut (1989), “Türkiye’de Üniversitelerin ve Yükseköğretim Kavramının Nitelikleri,” *Yükseköğretimde Değişmeler, Türk Eğitim Derneği 12. Eğitim Toplantısı* (Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayını): 21-41.
- İNÖNÜ, Erdal (2005), “Cumhuriyet Döneminde Bilim Tarihinin Önemi ve Anlamı,” *Üniversite ve Toplum Dergisi*, 5/1: www.universite-toplum.org/text.php3?id=219 (10.01.2006).
- JANNE, Henri (1973), *Üniversite ve Çağdaş Toplumun İhtiyaçları, Uluslararası Üniversiteler Birliği Yayınları* (İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Yayını).
- KATOĞLU, Murat (2000), “Cumhuriyet Türkiye’sinde Eğitim, Kültür, Sanat”, AKŞİN, Sina (ed), *Türkiye Tarihi 4-Çağdaş Türkiye 1908-1980* (İstanbul: Cem Yayınevi 6. Baskı): 417-519.
- KAVİLİ ARAP, Sultan (2007), “Kamu Yönetiminde Yapısal Değişim Süreci ve Üniversiteler,” *Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR) IV* (8-10 Kasım 2006 Muğla: Muğla Üniversitesi, 279-296).
- KAYNAR, Mete/PARLAK, İsmet (2005), *Her İle Bir Üniversite Türkiye’de Yükseköğretim Sisteminin Çöküşü* (Ankara: Paragraf Yayınevi).
- KILIÇBAY, Mehmet Ali (1999), “Hayalimdeki Üniversite,” *Düşünen Siyaset Dergisi*, 1/3: 18-20.
- KOÇER, Hasan Ali (1987), *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu* (Ankara: Uzman Yayınları).
- KRÜCKEN, George/ KOSMÜTZKY, Anna/ TORKA, Marc (2007), “Towards a Multiversity? Universities between Global Trends and National Traditions,” http://www.transcript-verlag.de/ts468/ts468_1.pdf, (20.04.2009).
- LOWRY, Robert C. (1999), “The Effects of State Political Interests and Campus Outputs on Public University Revenues,” *Economics of Education Review*, No: 20, www.elsevier.com/locate/econedurev, (22.10.2005): 105-119.
- MARTIN, Ben R. / ETZKOWITZ, Henry (2000), “The Origin and Evolution of the University Species,” *Vest* 13, www.vest-journal.net/Mart-Etz.pdf (08.12.2008): 9-34.
- “Meclis Tutanakları” (1992), *TBMM Tutanak Dergisi* (19. Dönem, Yasama Yılı:1, Birleşim: 93).
- “Meclis Tutanakları” (1997), *TBMM Tutanak Dergisi* (20. Dönem, Cilt:20, Birleşim: 54).

- “Meclis Tutanakları” (2005), *TBMM Tutanak Dergisi* (22. Dönem, Cilt:107, Yasama Yılı: 4) http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=15785&P5=B&PAGE1=1&PAGE2=135, (18.06.2008).
- “Meclis Tutanakları- 106. Birleşim” (2007), <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil5/bas/b106m.htm>, (18.06.2008).
- “Meclis Tutanakları- 107. Birleşim” (2007), <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil5/bas/b107m.htm>, (20.06.2008).
- “Meclis Tutanakları- 107. Birleşim” (2008), http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_ss.birlesim_baslangic?P4=20167&P5=H&web_user_id=5648112&PAGE1=1&PAGE2=102, (22.08.2008)
- OĞUZ, Orhan (1992), “Çağdaş Üniversite,” *Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite* (Ankara: Başbakanlık Yayını): 233-256.
- ORTAŞ, İbrahim (2004), “YÖK Yasası İçin Anayasanın 130. ve 131. Maddeleri Kökten Değişmelidir,” *Son Baskı Sanal Gazete*, 1/5, www.sonbaski.com/yokveanayasa.htm (20.11.2005).
- ORTAYLI, İlber (2001), *Gelenekten Geleceğe* (İstanbul: Ufuk Yayınları).
- ÖNCÜ, Ayşe (2002), “Akademisyenler: Üniversite Reformu Söyleminde Batı,” KOCABAŞOĞLU, Uygur (ed.), *Modernleşme ve Batıcılık* (İstanbul: İletişim Yayınları): 521-536.
- ÖZASLAN, İsmail/ KORKMAZ, Esfender/ BATIREL, Ömer F/ ERKAL, Mustafa (1998), *Yükseköğretim Kurumlarının Bölgearası Gelişme Farklılıkları Açısından Önemi ve İşlevleri* (İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayını).
- RICCI, Mose (1997), “The Urban Role of A New University: a Case Study of Cheeti-Pescara, Abruzzo, Italy,” *GeoJournal*, 41/ .4: 319- 324.
- SAATÇIOĞLU, Ömer (1992), “Türkiye’de Çağdaş Eğitim ve Çağdaş Üniversite Konusunda Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nin Görüş ve Öneriler,” *Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite* (Ankara: Başbakanlık Yayını) 269-282.
- SAYIN, Hasan (2006), *YÖK Genel Sekreter Yardımcısı ile Yapılan Görüşme*.
- SERTLEK, Tufan (1997), “Bilim ve Emek Süreci,” AKALIN, Emine/ AYDOĞDU, Hakan/ SARAOĞLU, Reşat (ed.), *Bilim, Bilim Politikası ve Üniversiteler* (İstanbul: Bağlam Yayınları): 239-252.
- ŞAHİN, Yeşim E. /ERŞEN Ayça (2008), “Bilimin Ekonomi Politikası,” *Bilim ve İktidar* (Ankara: Dipnot Yayınevi) 183-193
- ŞENATALAR, Burhan (1993), “Yükseköğretimde 12 Eylül Düzeni Sürüyor,” *İktisat Dergisi*, 342: 47-50.
- TANİLLİ, Server, (1991), *Uygurluk Tarihi* (İstanbul: Say Yayınları, 6.Baskı).
- “Tarihçe” (2009), <http://www.atauni.edu.tr/operation.php?op=32> (15.04.2009)
- TEKELİ, İlhan (2003), “Dünya’da ve Türkiye’de Üniversite Üzerinde Konuşmanın Değişik Yolları,” *Toplum ve Bilim Dergisi*, 97: 123-143.
- TERZİOĞLU, Tosun (2003), “Akademik Özgürlükler,” VASSAF, Gündüz (ed.), *Özgürleşmenin Sorunları- Mehmet Ali Aybar Sempozyumları 1997-2002* (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını): 303-311.
- TİMUR, Taner (2000), *Toplumsal Değişme ve Üniversiteler* (Ankara: İmge Kitabevi).
- TİTİZ, Tınaz (1995), “Türkiye’de Üniversite, Bilim ve Teknoloji Politikaları,” 2. *Üniversite Kurultayı Bildiriler Kitabı* (İstanbul: Sarmal Yayınevi): 28-33.
- TÜREL, Oktay (2004), “Türkiye’de Yükseköğretimin (Yeniden) Kurumsallaşması Üzerine Düşünceler,” *Mülkiye Dergisi*, 28/242: 151-180.
- Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi (2007), www.yok.gov.tr/duyuru/2006/turkiyeninyuksekogretimstratejisi.pdf, (4.7.2008).
- “Üniversiteler” (2009), www.yok.gov.tr/universiteler/uni_web.htm, (12.05.2009).

- “Vakıf Üniversitelerinin Sayısı Artıyor” (2009), <http://www.sondakika.com/haber-vakif-universitelerinin-sayisi-artiyor> (24.06.2009).
- VIALE, Riccardo/ ETZKOWITZ, Henry (2005), “Third Academic Revolution: Polyvalent Knowledge; The “DNA” of the Triple Helix,” www.sea.unisannio.it/didattica/appunti_dispense/A_A_06_07/Vespasiano/Gruppo%20A/THIRD%20ACADEMIC%20REVOLUTION.pdf, (08.12.2008).
- WERTZ, Marianna (1993), “Wilhelm von Humboldt's Classical Education Curriculum,” The American Almanac, http://american_almanac.tripod.com/humboldt.htm, (20.04.2009).
- WIDMANN, Horst (2000), *Atatürk ve Üniversite Reformu* (İstanbul: Kabalcı Yayınevi).
- “Wilhelm Von Humboldt” (2007), Stanford Encyclopedia of Philosophy, <http://plato.stanford.edu/entries/wilhelm-humboldt/#RetGerPubEduPol>, (08.12.2008).
- YÖK (2005), *Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu*, www.yok.gov.tr, (10.05.2008).
- “YÖK Hakkında” (2004), www.yok.gov.tr/hakkında/hakkında.htm, (07.06.2004).
- “15 Üniversite Komisyonunda Kabul Edildi,” (2005), *Cumhuriyet*.
- “58.Hükümet Programı,” (2002), [www.akparti.org.tr/haber.asp?haber_id=6866& kategori=1](http://www.akparti.org.tr/haber.asp?haber_id=6866&kategori=1) (18.07.2004).
- 1750 Sayılı Üniversiteler Kanunu, (1750 SK).
- 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu, (2547 SK).
- 2809 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun, (2809 SK).
- 4936 Sayılı Üniversiteler Kanunu (4936 SK).
- 5765 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Kanununda Ve Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Ekli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (5765 SK).

